Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (първи състав)

14 юни 2017 година*

„Преюдициално запитване — Защита на потребителите — Процедури за алтернативно решаване на спорове (АРС) — Директива 2008/52/ЕО — Директива 2013/11/ЕС — Член 3, параграф 2 — Възражение, подадено от потребители в рамките на заповедно производство, образувано по заявление на кредитна институция — Право на достъп до правосъдие — Национално законодателство, което предвижда задължително използване на процедура по медиация — Задължение за съдействие от адвокат — Условие за допустимост на иска или жалбата по съдебен ред“

По дело C-75/16

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Tribunale Ordinario di Verona (Първоинстанционен съд Верона, Италия) с акт от 28 януари 2016 г., постъпил в Съда на 10 февруари 2016 г., в рамките на производство по дело

Livio Menini,

Maria Antonia Rampanelli

срещу

Banco Popolare Società Cooperativa,

СЪДЪТ (първи състав),

състоящ се от: R. Silva de Lapuerta (докладчик), председател на състава, E. Regan, J.-C. Bonichot, C.G. Fernlund и S. Rodin, съдии,

генерален адвокат: H. Saugmandsgaard Øe,

секретар: R. Schiano, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 24 ноември 2016 г.,

като има предвид становищата, представени:

— за италианското правителство, от G. Palmieri, в качеството на представител, подпомагана от D. Del Gaizo, avvocato dello Stato,

— за германското правителство, от M. Hellmann и T. Henze, в качеството на представители,

* Език на производството: италиански.

— за Европейската комисия, от E. Montaguti, C. Valero и M. Wilderspin, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 16 февруари 2017 г.,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на Директива 2013/11/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 21 май 2013 година за алтернативно решаване на потребителски спорове и за изменение на Регламент (ЕО) № 2006/2004 и Директива 2009/22/ЕО (Директива за АРС за потребители) (ОВ L 165, 2013 г., стр. 63), и на Директива 2008/52/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 май 2008 година относно някои аспекти на медиацията по гражданскоправни и търговскоправни въпроси (ОВ L 136, 2008 г., стр. 3).

2 Запитването е отправено в рамките на спор между г-н Livio Menini и г-жа Maria Antonia Rampanelli, от една страна, и Banco Popolare **Società Cooperativa**, от друга страна, по повод погасяване на дебитното салдо по текуща сметка, чиито титуляри са г-н Menini и г-жа Rampanelli в Banco Popolare, след отпускане на кредит, който им е предоставен от последната.

Правна уредба

Правото на Съюза

Директива 2008/52

3 Съображения 8 и 13 от Директива 2008/52 гласят:

„(8) Разпоредбите на настоящата директива следва да се прилагат единствено при медиация по презгранични спорове, но никоя от тях не следва да възпрепятства държавите членки да прилагат тези разпоредби и при вътрешни процедури по медиация.

[…]

(13) Медиацията, предвидена в настоящата директива, следва да е доброволна процедура, в смисъл че страните сами отговарят за процедурата и могат да я организират както пожелаят и да я прекратят по всяко време. […]“.

4 Съгласно член 1 от тази директива:

„1. Целта на настоящата директива е да улесни достъпа до алтернативно разрешаване на спорове и да насърчи приятелското уреждане на спорове посредством насърчаване използването на медиация и осигуряване на балансирано съотношение между медиацията и съдебното производство.

2. Настоящата директива се прилага при презгранични спорове по гражданскоправни и търговскоправни въпроси, с изключение на въпроси, свързани с права и задължения, с които страните не могат свободно да се разпореждат според съответното приложимо право. В

частност, тя не обхваща данъчни, митнически или административни въпроси, нито отговорността на държавата за действия или бездействия при упражняването на държавна власт („acta iure imperii“).

[…]“.

5 Член 2, параграф 1 от посочената директива гласи:

„За целите на настоящата директива презграничен спор е спорът, при който поне една от страните е с местоживеене или обичайно местопребиваване в държава членка, различна от държавата членка на местоживеене или обичайно местопребиваване на която и да е от другите страни към датата, на която:

а) страните се съгласяват да използват медиация след възникването на спора;

б) медиацията е разпоредена от съд;

в) съгласно националното законодателство възниква задължение да се използва медиация; или

г) към страните е отправена покана по смисъла на член 5“.

6 Член 3, буква а) от същата директива определя понятието „медиация“ като структурирана процедура, независимо от нейното наименование или начина на позоваване, при която две или повече спорещи страни се опитват сами, на доброволни начала, да постигнат споразумение за разрешаване на спора между тях с помощта на медиатор. Тази процедура може да бъде започната от страните, предложена или разпоредена от съд, или предвидена от законодателството на държава членка.

7 Член 5, параграф 2 от Директива 2008/52 предвижда:

„Настоящата директива не засяга разпоредбите на националното законодателство, съгласно които медиацията е задължителна или подлежи на стимули или санкции, преди или след започване на съдебното производство, при условие че съответното законодателство не възпрепятства страните да упражняват правото си на достъп до съдебната система“.

Директива 2013/11

8 Съображения 16, 19 и 45 от Директива 2013/11 гласят:

„(16) […] Настоящата директива следва да се прилага по отношение на жалбите, подадени от потребители срещу търговци. Тя следва да не се прилага по отношение на жалбите, подадени от търговци срещу потребители, или по отношение на споровете между търговци. Това обаче следва да не възпрепятства държавите членки да приемат или запазят в сила разпоредбите относно процедурите за извънсъдебно решаване на тези спорове.

[…]

(19) Някои действащи правни актове на Съюза вече съдържат разпоредби относно [алтернативното решаване на спорове (АРС)]. За да се гарантира правната сигурност, следва да се предвиди, че в случай на конфликт настоящата директива има предимство, освен ако в нея изрично не е предвидено друго. По-конкретно настоящата директива следва да не засяга разпоредбите на Директива [2008/52], в която вече е определена

рамката за системите за медиация на равнището на Съюза при трансгранични спорове, без да се възпрепятства нейното прилагане спрямо националните системи за медиация. Предназначението на настоящата директива е да се прилага хоризонтално за всички видове процедури за АРС, включително за процедурите за АРС, обхванати от Директива [2008/52].

[…]

(45) Правото на ефективни правни средства за защита и на справедлив съдебен процес са основни права, установени в член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз. Поради това предназначението на процедурите за АРС не следва да бъде да заменят съдебните процедури и те следва да не лишават потребителите или търговците от техните права да търсят защита по съдебен ред. Настоящата директива не следва да възпрепятства страните да упражняват правото си на достъп до съдебната система. В случай че спор […] не може да бъде решен чрез дадена процедура за АРС, [чийто резултат не е обвързващ,] страните следва да не бъдат възпрепятствани да открият впоследствие съдебно производство във връзка с този спор. Държавите членки следва да могат да избират подходящите средства за постигане на тази цел. Те следва да имат възможност да предвидят, наред с другото, че давностните срокове не изтичат по време на процедура за АРС“.

9 Член 1 от тази директива гласи следното:

„Целта на настоящата директива е да допринесе чрез постигането на високо равнище на защита на потребителите за правилното функциониране на вътрешния пазар, като гарантира, че потребителите могат по желание да подават жалби срещу търговци до структури, предлагащи безпристрастни, прозрачни, ефективни, независими, бързи и справедливи процедури за [АРС]. Настоящата директива не засяга разпоредбите на националното законодателство, които налагат задължителното участие в подобни процедури, при условие че това законодателство не възпрепятства страните да упражняват правото си на достъп до съдебната система“.

10 Член 3 от посочената директива предвижда:

„1. С изключение на случаите, когато в настоящата директива е предвидено друго, ако някоя от нейните разпоредби е в стълкновение с разпоредба от друг правен акт на Съюза, свързана с извънсъдебни процедури, открити от потребител срещу търговец, разпоредбата на настоящата директива има предимство.

2. Настоящата директива не засяга Директива [2008/52].

[…]“.

11 Член 4 от същата директива гласи следното:

„1. За целите на настоящата директива:

а) „потребител“ означава всяко физическо лице, което действа за цели извън неговата търговска дейност, стопанска дейност, занаят или професия;

б) „търговец“ означава всяко физическо лице или всяко юридическо лице, независимо дали е частна или държавна собственост, което действа, включително чрез лице, действащо от негово име или за негова сметка, за цели, свързани с неговата търговска дейност, стопанска дейност, занаят или професия;

в) „договор за продажба“ означава всеки договор, по силата на който търговецът прехвърля или се ангажира да прехвърли собствеността на стоки на потребителя, а потребителят заплаща или се ангажира да заплати цената за тях, включително договорите, имащи за предмет едновременно стоки и услуги;

г) „договор за услуга“ означава всеки договор, различен от договор за продажба, по силата на който търговецът предоставя или се ангажира да предостави услуга на потребителя, а потребителят заплаща или се ангажира да заплати цената за нея;

д) „спор на национално равнище“ означава договорен спор, възникнал въз основа на договор за продажба или за предоставяне на услуги, при който в момента, когато потребителят поръчва стоките или услугите, той пребивава в същата държава членка, в която е установен търговецът;

е) „трансграничен спор“ означава договорен спор, възникнал във връзка с договор за продажба или за предоставяне на услуги, при който в момента, когато потребителят поръчва стоките или услугите, той пребивава в държава членка, различна от държавата членка, в която е установен търговецът;

ж) „процедура за АРС“ означава процедура по смисъла на член 2, която отговаря на изискванията на настоящата директива и се извършва от структура за АРС;

з) „структура за АРС“ означава всяка структура, независимо от нейното наименование или начина на позоваване, която е установена трайно и предлага решаване на спорове посредством процедура за АРС и която е включена в списъка съгласно член 20, параграф 2;

и) „компетентен орган“ означава всеки публичен орган, определен от държава членка за целите на настоящата директива и установен на национално, регионално или местно равнище.

2. Търговецът е установен:

— ако търговецът е физическо лице — на мястото, където развива стопанска дейност;

— ако търговецът е дружество или друго юридическо лице или сдружение на физически или юридически лица — на мястото, където се намира седалището му, централното му управление или където упражнява своята дейност, включително клон, представителство или друго поделение.

3. Структурата за АРС е установена:

— ако се управлява от физическо лице — на мястото, където то извършва дейност по АРС;

— ако се управлява от юридическо лице или сдружение на физически или юридически лица — на мястото, където въпросното юридическо лице или сдружение на физически или юридически лица извършва дейност по АРС или където се намира неговото седалище по устав;

— ако се управлява от орган или от друга публична институция — на мястото, където е седалището на този орган или публична институция“.

12 Член 8 от Директива 2013/11 има следното съдържание:

Държавите членки гарантират, че процедурите за АРС са ефективни и отговарят на следните изисквания:

а) процедурата за АРС е лесно достъпна онлайн и офлайн за двете страни, независимо от това къде се намират страните;

б) страните имат достъп до процедурата, без да са задължени да използват услугите на адвокат или юридически съветник, но процедурата не лишава страните от правото им на независима консултация или да бъдат представлявани или подпомагани от трета страна на всеки етап от процедурата;

в) процедурата за АРС е безплатна или е достъпна на символична цена за потребителите;

[…]“.

13 Съгласно член 9 от тази директива:

„1. Държавите членки гарантират, че при процедурите за АРС:

[…]

б) страните са информирани, че не са задължени да използват услугите на адвокат или юридически съветник, но могат да потърсят независимо становище или да бъдат представлявани или подпомагани от трето лице на всеки етап от процедурата;

[…]

2. При процедури за АРС, които имат за цел решаването на спора чрез предлагане на решение, държавите членки гарантират, че:

а) страните разполагат с възможността да се оттеглят от процедурата на всеки един етап, ако не са удовлетворени от резултатите или от протичането на процедурата. Те получават информация за това право, преди да започне процедурата. Когато националните правила предвиждат задължително участие на търговеца в процедурите за АРС, настоящата буква се прилага само за потребителите;

[…]

3. Когато в съответствие с националното право процедурите за АРС предвиждат, че след като потребителят приеме предложеното решение, то става обвързващо за търговеца, член 9, параграф 2 се тълкува като приложим единствено към потребителя“.

14 Член 12 от посочената директива гласи:

„1. Държавите членки гарантират, че страните, които прибягват до процедури за АРС, чиито резултати не са обвързващи, в опит за уреждане на спор, впоследствие не губят възможността да открият съдебно производство във връзка с този спор поради това, че докато е била изпълнявана процедурата за АРС, са изтекли съответните давностни срокове.

2. Параграф 1 не засяга разпоредбите относно давностните срокове в международни споразумения, по които държавите членки са страни“.

Италианското право

15 Член 4, параграф 3 от decreto legislativo n. 28 Attuazione dell'articolo 60 della legge 18 giugno 2009, n. 69, in materia di mediazione finalizzata alla conciliazione delle controversie civili e commerciali (Законодателен декрет № 28 за прилагане на член 60 от Закон № 69 от 18 юни 2009 г. за медиацията, целяща помирение в граждански и търговски спорове) от 4 март 2010 г. (GURI № 53 от 5 март 2010 г., стр. 1, наричан по-нататък „Законодателен декрет № 28/2010"), с който се транспонира Директива 2008/52 в италианското право, в приложимата ratione temporis редакция предвижда:

„След възлагане на случая адвокатът е длъжен да информира подпомаганото лице за възможността да се възползва от процедурата по медиация, уредена в настоящия декрет, и от данъчните облекчения съгласно членове 17 и 20. Адвокатът също информира подпомаганото лице за случаите, в които образуването на процедурата по медиация е условие за допустимост на иска или жалбата пред съда. Информацията трябва да е ясно предоставена в писмена форма. В случай на нарушаване на задълженията за предоставяне на информация, договорът между адвоката и подпомаганото лице подлежи на отмяна. […]".

16 Член 5 от Законодателен декрет № 28/2010 гласи:

„[…]

1-bis. Лице, което възнамерява да предяви иск или да подаде жалба пред съд във връзка със спор в областта на […] застрахователни, банкови и финансови договори, е длъжно, подпомагано от адвокат, първо да изчерпи средствата на процедурата по медиация по смисъла на настоящия декрет или на помирителната процедура, предвидена със Законодателен декрет № 179 от 8 октомври 2007 г., или на процедурата, установена съгласно член 128 bis от консолидирания текст на законите в банковата и кредитната област, посочен в Законодателен декрет № 385 от 1 септември 1993 г., с последващите му изменения, за областите, които са уредени в тях. Изчерпването на средствата на процедурата по медиация е условие за допустимост на иска или жалбата. […]

[…]

2-bis. Когато изчерпването на средствата на процедурата по медиация е условие за допустимост на иска или жалбата, условието се счита за изпълнено, ако първата среща пред медиатора завърши без постигане на споразумение.

[…]

4. Параграфи 1-bis и 2 не се прилагат:

а) в заповедните производства, включително при възражение, до произнасянето по исканията за разрешаване и спиране на предварителното изпълнение;

[…]".

17 Член 8 от този законодателен декрет има следното съдържание:

„1. При подаването на заявлението за медиация ръководителят на медиаторската организация определя медиатор и насрочва първата среща между страните на дата, не по-късна от тридесет дни след подаването на заявлението. Заявлението и датата на първата среща се съобщават на

другата страна по всякакъв подходящ за осигуряване на получаването начин, включително от страната заявител. При първата и при следващите срещи до приключването на процедурата страните трябва да участват със съдействието на адвокат. […]

[…]

4-bis. При неучастие в процедурата по медиация без наличието на основателна причина, в последващото съдебно производство съдът може да направи доказателствени изводи съгласно член 116, параграф 2 от Гражданския процесуален кодекс. Съдът осъжда страната, която в предвидените в член 5 случаи без наличието на основателна причина не е участвала в процедурата, да заплати в държавната хазна сума, съответстваща по размер на стандартната такса, дължима за съдебни разноски.

[…]“.

18 Decreto legislativo n. 130 Attuazione della direttiva 2013/11/UE sulla risoluzione alternativa delle controversie dei consumatori, che modifica il regolamento (CE) n. 2006/2004 e la direttiva 2009/22/CE (Законодателен декрет № 130, транспониращ Директива 2013/11/ЕС за алтернативно решаване на потребителски спорове и за изменение на Регламент (ЕО) № 2006/2004 и Директива 2009/22/ЕО) от 6 август 2015 г. (GURI № 191 от 19 август 2015 г., наричан по-нататък „Законодателен декрет № 130/2015“) добавя в decreto legislativo n. 206, recante Codice del consumo (Законодателен декрет № 206 относно Кодекс на потреблението) от 6 септември 2005 г. (GURI № 235 от 8 октомври 2005 г., наричан по-нататък „Потребителският кодекс“) глава II-bis, озаглавена „Извънсъдебно уреждане на спорове“. Съдържащият се в тази нова глава член 141 от посочения кодекс, изменен със Законодателен декрет № 130/2015, предвижда:

„[…]

4. Разпоредбите на настоящата глава се прилагат по отношение на доброволните извънсъдебни процедури за разрешаване, включително по електронен път, на национални и трансгранични спорове между потребители и търговци, които пребивават и са установени в Европейския съюз, в рамките на които структурата за АРС предлага решение или събира на едно място страните, за да подпомогне разрешаването на спора по взаимно съгласие, и по-специално по отношение на структурите за медиация, занимаващи се със свързани с потреблението въпроси и вписани в специалния раздел съгласно член 16, параграфи 2 и 4 от [Законодателен декрет № 28/2010], както и по отношение на другите структури за АРС, които са учредени или вписани в списъците, водени и контролирани от органите по параграф 1, буква i), след проверка за наличието на условията и за съответствието на тяхната организация и техните процедури на разпоредбите на настоящата глава. […]

[…]

6. Не се засягат следните разпоредби, които предвиждат задължителни процедури за извънсъдебно решаване на спорове:

a) член 5, параграф 1-bis от [Законодателен декрет № 28/2010], с който се уреждат случаите, при които медиацията с цел помирение в граждански и търговски спорове е условие за допустимост;

[…]“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

19 Banco Popolare отпуска на г-н Menini и на г-жа Rampanelli кредити, предоставяни по текуща сметка на основание на три последователни договора, с цел те да закупят акции, издадени от самата Banco Popolare или от други притежавани от нея дружества.

20 На 15 юни 2015 г. Banco Popolare получава заповед за изпълнение срещу г-н Menini и г-жа Rampanelli за сума в размер на 991 848,21 EUR, която според Banco Popolare съответства на дължимия ѝ остатък по договор, подписан на 16 юли 2009 г. за отпускане на обезпечен с ипотека контокорентен кредит. Г-н Menini и г-жа Rampanelli подават възражение срещу тази заповед за изпълнение и искат спирането на свързаните с нея мерки за предварително изпълнение.

21 Запитващата юрисдикция, Tribunale Ordinario di Verona (Първоинстанционен съд Верона, Италия), отбелязва, че по силата на националното право такова производство по възражение е допустимо само при условие че страните първо са изчерпали средствата на процедурата по медиация, в съответствие с член 5, параграфи 1-bis и 4 от Законодателен декрет № 28/2010. Тя констатира също, че отнесения до нея спор попада в приложното поле на Потребителския кодекс, изменен със Законодателен декрет № 130/2015, който транспонира Директива 2013/11 в италианското право. Всъщност г-н Menini и г-жа Rampanelli следва да се считат за „потребители“ по смисъла на член 4, буква а) от тази директива, тъй като са сключили договори, които могат да бъдат квалифицирани като „договори за услуги“ по смисъла на член 4, буква г) от посочената директива.

22 Според запитващата юрисдикция не е ясно дали фактът, че Директива 2013/11 посочва изрично Директива 2008/52, означава, че първата от тези директиви е имала за цел да запази за държавите членки възможността да предвидят задължителното използване на процедура по медиация, вместо на процедурата за АРС, предвидена от Директива 2013/11 в областта на потребителските спорове. Всъщност според тази юрисдикция когато член 5, параграф 2 от Директива 2008/52 дава възможност на държавите членки да предвидят медиацията като условие за допустимост на исковете или жалбите пред съд, той няма императивен характер, а оставя този избор на усмотрението на държавите членки.

23 Като се има предвид това, запитващата юрисдикция счита, че разпоредбите на италианското право в областта на задължителната медиация противоречат на Директива 2013/11. Всъщност тази директива установява единна, изключителна и хармонизирана система за потребителските спорове, която обвързва държавите членки по отношение на осъществяването на целта, преследвана от тази директива. Последната следователно трябва да се прилага и за процедурите, обхванати от Директива 2008/52.

24 Запитващата юрисдикция подчертава и факта, че член 9 от Директива 2013/11 оставя на страните не само правото на избор да участват или не в процедурата за АРС, но и да се оттеглят от нея на всеки един етап, поради което предвиденото от националното право задължително използване на медиацията поставя потребителя в по-неблагоприятно положение от това, в което той би се намирал, ако използването бе само факултативно.

25 На последно място, според запитващата юрисдикция предвидената от националното право процедура по задължителна медиация не съответства на член 9, параграф 2 от Директива 2013/11, тъй като в националното производство страните не могат да се оттеглят от процедурата по медиация на всеки един етап и безусловно, ако не са удовлетворени от резултатите или от протичането на процедурата. Те биха могли да го направят само при изтъкване на основателна причина, като в противен случай им се определя имуществена санкция, която съдът е длъжен да наложи, дори ако искането на страната, която се е отказала от процедурата по медиация, бъде уважено в края на съдебното производство.

26 При тези условия Tribunale Ordinario di Verona (Първоинстанционен съд Верона) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Трябва ли член 3, параграф 2 от Директива [2013/11] в частта, в която предвижда, че същата „не засяга Директива [2008/52]“, да се тълкува в смисъл, че не засяга възможността отделните държави членки да предвидят задължителна медиация единствено по отношение на хипотезите, които не попадат в приложното поле на Директива [2013/11], тоест хипотезите по член 2, параграф 2 от Директива [2013/11], договорните спорове, произтичащи от договори, различни от договорите за продажба или за услуги, както и тези, които не се отнасят до потребителите?

2) Трябва ли член 1 от Директива [2013/11] в частта, в която гарантира на потребителите възможността да подават жалби срещу търговци до съответните структури за алтернативно решаване на спорове, да се тълкува в смисъл, че тази разпоредба не допуска национална правна уредба, която предвижда провеждане на медиация в някой от споровете, предвидени в член 2, параграф 1 от Директива [2013/11], като условие за допустимост на съдебния иск или жалба на страната, която може да се квалифицира като потребител, и при всички случаи национална правна уредба, която предвижда задължителното съдействие на адвокат и свързаните с това разходи за потребителя, който участва в медиацията във връзка с някой от посочените спорове, както и възможността за неучастие в медиацията единствено при наличието на основателна причина?“.

По преюдициалните въпроси

По допустимостта на преюдициалното запитване

27 Италианското и германското правителство оспорват допустимостта на преюдициалното запитване, с довода че Директива 2013/11 не е приложима към спора в главното производство. Италианското правителство твърди, че този спор е продължение на заповедно производство, започнато от търговец срещу потребител, и поради това е изключен от приложното поле на Директива 2013/11. Що се отнася до германското правителство, то счита, че запитващата юрисдикция не уточнява дали въведената със Законодателен декрет № 28/2010 процедура по медиация представлява „процедура за АРС“ пред „структура за АРС“, както са определени от Директива 2013/11, като тази директива се прилагала само в този случай.

28 Според постоянната практика на Съда последният може да отхвърли отправено от национална юрисдикция запитване само ако е съвсем очевидно, че исканото тълкуване на правото на Съюза няма никаква връзка с действителността или с предмета на спора в главното производство, когато проблемът е от хипотетично естество или още когато Съдът не разполага с необходимите данни от фактическа и правна страна, за да бъде полезен с отговора на поставените му въпроси (решение от 14 март 2013 г., Allianz Hungária Biztosító и др., C-32/11, EU:C:2013:160, т. 26 и цитираната съдебна практика).

29 В настоящия случай обаче изглежда, че въпросът дали Директива 2013/11 се прилага към спора в главното производство, е неразривно свързан с отговорите, които следва да се дадат на настоящото преюдициално запитване. При тези условия Съдът е компетентен да разгледа запитването (вж. по аналогия решение от 7 март 2017 г., X и X, C-638/16 PPU, EU:C:2017:173, т. 37 и цитираната съдебна практика).

По първия въпрос

30 С първия си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 3, параграф 2 от Директива 2013/11 в частта, в която предвижда, че прилагането на тази директива „не засяга“ Директива 2008/52, трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство, която предвижда процедура по задължителна медиация във връзка със споровете, посочени в член 2, параграф 1 от Директива 2013/11.

31 Следва да се припомни, че член 1, параграф 1 от Директива 2008/52 предвижда, че нейната цел е да улесни достъпа до алтернативно разрешаване на спорове и да улесни приятелското уреждане на спорове посредством насърчаване на използването на медиация. Параграф 2 от посочения член подчертава, че тази директива се прилага за презгранични спорове по гражданскоправни и търговскоправни въпроси, а именно, съгласно член 2 от същата, споровете, при които поне една от страните е с местоживеене или обичайно местопребиваване в държава членка, различна от държавата членка на местоживеене или обичайно местопребиваване на която и да е от другите страни.

32 В настоящия случай обаче е установено, че спорът по главното производство не е такъв презграничен спор.

33 Несъмнено, както се посочва в съображение 8 от Директива 2008/52, нищо не възпрепятства държавите членки да прилагат тази директива при вътрешни процедури по медиация, възможност, която, видно от преюдициалното запитване, е използвана от италианския законодател. В същия смисъл съображение 19 от Директива 2013/11 припомня, че Директива 2008/52 определя рамката за системите за медиация на равнището на Съюза при трансгранични спорове, без да се възпрепятства нейното прилагане спрямо националните системи за медиация.

34 Все пак, както отбелязва генералният адвокат в точка 60 от своето заключение, изборът на италианския законодател прилагането на Законодателен декрет № 28/2010 да обхваща и националните спорове, не може да има за последица да се разшири приложното поле на Директива 2008/52, както то е определено в член 1, параграф 2 от последната.

35 Ето защо, след като Директива 2008/52 не е приложима в спор като разглеждания в главното производство, не е необходимо произнасяне в настоящото дело по въпроса за връзката между тази директива и Директива 2013/11. Що се отнася до въпроса дали последната директива не допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство, той представлява предмет именно на втория поставен от запитващата юрисдикция въпрос и поради това трябва да се разгледа в тази връзка.

36 С оглед на гореизложените съображения на първия въпрос не следва да се отговаря.

По втория въпрос

37 С втория си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали Директива 2013/11 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство, която предвижда, първо, задължителното използване на процедура по медиация при споровете по член 2, параграф 1 от тази директива като условие за допустимост на съдебния иск или жалба относно посочените спорове, второ, че в рамките на такава медиация потребителите трябва да получат съдействие от адвокат и трето, че потребителите могат да избегнат предварително използване на медиацията само ако докажат наличието на основателна причина в подкрепа на това решение.

38 За да се отговори на този въпрос, в самото начало е необходимо да се провери дали Директива 2013/11 може да се приложи спрямо правна уредба като разглежданата в главното производство.

39 В това отношение следва да се отбележи, че съгласно член 1 от Директива 2013/11 същата има за цел потребителите да имат възможност по желание да подават жалби срещу търговци посредством процедури за АРС.

40 Директива 2013/11 се прилага не за всички спорове, в които участват потребители, а само за процедурите, които отговарят на следните кумулативни условия, а именно, първо, процедурата трябва да е била открита от потребител срещу търговец относно договорни задължения, произтичащи от договори за продажба или за предоставяне на услуги, второ, съгласно член 4, параграф 1, буква ж) от Директива 2013/11 тази процедура трябва да отговаря на изискванията, предвидени от посочената директива, и в частност, на това основание, да е независима, безпристрастна, прозрачна, ефективна, бърза и справедлива, и трето, посочената процедура трябва да е поверена на структура за АРС, тоест съгласно член 4, параграф 1, буква з) от същата директива, на структура, независимо от нейното наименование, която е установена трайно и предлага решаване на спорове посредством процедура за АРС и която е включена в списъка съгласно член 20, параграф 2 от Директива 2013/11, който се съобщава на Европейската комисия.

41 За да се определи дали Директива 2013/11 се прилага за процедура за АРС като разглежданата в главното производство, следва да се провери дали тези условия са изпълнени.

42 Що се отнася до първото условие, въпросът дали дадена процедура за АРС като разглежданата в главното производство трябва да се приеме за открита не от търговец, а от потребител, се преценява от националния съд и на него трябва се отговори чрез прилагане на вътрешното право на всяка държава членка. Следователно, що се отнася до главното производство, запитващата юрисдикция трябва да прецени дали възражението срещу заповедта за изпълнение, както и искането за спиране на предварителното изпълнение във връзка с тази мярка съставляват жалба, подадена от потребител, която има самостоятелен характер спрямо заповедното производство, образувано по заявление на кредитодател търговец като разглеждания в главното производство.

43 Що се отнася до второто и третото условие, преюдициалното запитване не пояснява дали предвидената от италианското законодателство процедура по медиация протича пред структура за АРС в съответствие с Директива 2013/11. Също така запитващата юрисдикция трябва да прецени дали структурата, посочена в член 141, параграф 4 от Потребителския кодекс, изменен със Законодателен декрет № 130/2015, е структура за АРС, която отговаря на изискванията, предвидени от Директива 2013/11, доколкото това представлява условие за прилагането ѝ.

44 Следователно, освен ако при извършената от запитващата юрисдикция проверка не се установи друго, Директива 2013/11 може да се приложи към правна уредба като разглежданата в главното производство.

45 Що се отнася до трите елемента, съдържащи се в поставения от запитващата юрисдикция въпрос, и на първо място, до изискването за процедура по медиация като условие за допустимост на съдебното производство по спора, предмет на тази процедура, като предвиденото в член 5, параграф 1-bis от Законодателен декрет № 28/2010, действително член 1, първо изречение от Директива 2013/11 предвижда възможност за потребителите „по желание“ да подават жалби срещу търговци до структури по АРС.

46 В това отношение запитващата юрисдикция си поставя въпроса дали при граматическо тълкуване на посочения член 1, първо изречение на държавите членки им е разрешено да запазят такова предварително задължително използване на медиацията само за тези видове спорове, които не попадат в приложното поле на споменатата директива.

47 Съгласно постоянната практика на Съда обаче при тълкуването на разпоредби от правото на Съюза е важно да се вземе предвид не само тяхното съдържание, но и целите, преследвани с правната уредба, от която те са част, и техният контекст (решение от 15 октомври 2014 г., Hoštická и др., C-561/13, EU:C:2014:2287, т. 29).

48 В това отношение, макар член 1, първо изречение от Директива 2013/11 да използва израза „по желание“, следва да се отбележи, че второто изречение от посочения член предвижда изрично възможността държавите членки да направят задължително участието в процедурите за АРС, при условие че такова законодателство не възпрепятства страните да упражняват правото си на достъп до съдебната система.

49 Това тълкуване се подкрепя от член 3, буква а) от Директива 2008/52, съгласно който „медиация“ означава структурирана процедура, независимо от нейното наименование или начина на позоваване, при която две или повече спорещи страни се опитват сами, на доброволни начала, да постигнат споразумение за разрешаване на спора между тях. Всъщност тази процедура може да бъде започната от страните, предложена или разпоредена от съд, но може и да е предвидена от законодателството на държава членка. Освен това съгласно член 5, параграф 2 от Директива 2008/52 тази директива не засяга разпоредбите на националното законодателство, съгласно които медиацията е задължителна, при условие че съответното законодателство не възпрепятства страните да упражняват правото си на достъп до съдебната система.

50 Както следва от съображение 13 от Директива 2008/52, доброволният характер на медиацията следователно се състои не в свободата на страните да прибягват или не към тази процедура, а във факта, че „страните сами отговарят за процедурата и могат да я организират както пожелаят и да я прекратят по всяко време“.

51 Следователно важен е не задължителният или факултативният характер на системата за медиация, а фактът, че правото на достъп на страните до съдебната система е обезпечено. За тази цел, както отбелязва генералният адвокат в точка 75 от заключението си, държавите членки запазват своята пълна законодателна автономия, при условие че се зачита полезното действие на Директива 2013/11.

52 Поради това обстоятелството, че национална правна уредба като разглежданата в главното производство не само установява извънсъдебна процедура по медиация, но прави задължително използването ѝ, преди да се сезира съдебен орган, не може да попречи на осъществяването на целта на Директива 2013/11 (вж. по аналогия решение от 18 март 2010 г., Alassini и др., C-317/08—C-320/08, EU:C:2010:146, т. 45).

53 Несъмнено е безспорно, че като поставя допустимостта на предявените искове или подадените жалби по съдебен ред в областите, посочени в член 5, параграф 1-bis от Законодателен декрет № 28/2010, под условие за извършване на задължителен опит за медиация, разглежданата в главното производство национална правна уредба въвежда допълнителен етап, който трябва да се осъществи, преди да се получи достъп до съд. Това условие би могло да засегне принципа на ефективна съдебна защита (вж. в този смисъл решение от 18 март 2010 г., Alassini и др., C-317/08—C-320/08, EU:C:2010:146, т. 62).

54 Все пак от постоянната практика на Съда е видно, че основните права не са абсолютни и че спрямо тях могат да се налагат ограничения, при условие че те действително отговарят на преследваните от разглежданата мярка цели от общ интерес и че не представляват по отношение на следваната цел непропорционална и нетърпима намеса, която би могла да накърни самата същност на гарантираните по този начин права (решение от 18 март 2010 г., Alassini и др., C-317/08—C-320/08, EU:C:2010:146, т. 63 и цитираната съдебна практика).

55 Както отбелязва генералният адвокат в точка 81 от заключението си, макар решение от 18 март 2010 г., Alassini и др. (C-317/08—C-320/08, EU:C:2010:146) да се отнася до помирителна процедура, съображенията на Съда в рамките на това съдебно решение са приложими към национални законодателства, които правят задължително използването на други извънсъдебни процедури като разглежданата в главното производство процедура по медиация.

56 Предвид това, както по същество посочва съображение 45 от Директива 2013/11, държавите членки са свободни да избират средствата, които смятат за подходящи с цел достъпът до съдебната система да не бъде възпрепятстван, като се има предвид, че от една страна, фактът, че резултатът от процедурата за АРС не е обвързващ за страните, и от друга страна, фактът, че давностните срокове не изтичат по време на такава процедура, представляват две средства, които са подходящи по-конкретно за постигане на тази цел.

57 Що се отнася до обвързващия характер на резултата от процедурата за АРС, член 9, параграф 2, буква а) от Директива 2013/11 изисква от държавите членки да гарантират, че в рамките на тази процедура страните разполагат с възможността да се оттеглят от нея на всеки един етап, ако не са удовлетворени от нейните резултати или от протичането ѝ. Освен това съгласно член 9, параграф 2, буква б) от посочената директива в края на процедурата за АРС на страните само се предлага решение и те са свободни да го приемат, да го откажат или да го спазят.

58 Макар член 9, параграф 3 от Директива 2013/11 да установява възможността националните законодателства да предвиждат, че резултатът от процедурите за АРС е обвързващ за търговците, подобна възможност изисква потребителят преди това да е приел предложеното решение.

59 Колкото до давностните срокове, член 12 от Директива 2013/11 предвижда, че държавите членки гарантират, че страните, които прибягват до процедура за АРС в опит за уреждане на спор, впоследствие не губят възможността да открият съдебно производство, поради това че докато е била изпълнявана посочената процедура, са изтекли съответните давностни срокове.

60 Освен това съгласно член 8, буква а) от Директива 2013/11 процедурата за АРС трябва да е достъпна онлайн и офлайн за двете страни, независимо от това къде се намират страните.

61 В този смисъл изискването за процедура по медиация като условие за допустимост на иска или жалбата пред съд може да е съвместимо с принципа на ефективна съдебна защита, когато тази процедура не води до задължително за страните решение, не забавя съществено предявяването на иск или подаването на жалба по съдебен ред, спира погасителната давност за съответните права и не причинява разходи или причинява незначителни разходи за страните, доколкото обаче заявление за посочената помирителна процедура може да се подава не само по електронен път и доколкото в изключителни случаи са възможни временни мерки, когато неотложността на положението ги налага (вж. в този смисъл решение от 18 март 2010 г., Alassini и др., C-317/08—C-320/08, EU:C:2010:146, т. 67).

62 Следователно запитващата юрисдикция трябва да провери дали разглежданото в главното производство национално законодателство, по-специално член 5 от Законодателен декрет № 28/2010, както и член 141 от Потребителския кодекс, изменен със Законодателен декрет

№ 130/2015, не възпрепятства страните да упражняват правото си на достъп до съдебната система, в съответствие с изискването на член 1 от Директива 2013/11, доколкото това законодателство отговаря на изискванията, изложени в предходната точка.

63 Доколкото това е така, изискването за процедура по медиация като условие за допустимост на иска или жалбата по съдебен ред всъщност би било съвместимо с член 1 от Директива 2013/11.

64 На второ място, що се отнася до задължението за потребителя да получи съдействие от адвокат, за да започне процедура по медиация, отговорът на този въпрос произтича от текста на член 8, буква б) от Директива 2013/11. Всъщност този член, отнасящ се до ефективността на процедурата, гласи, че държавите членки гарантират, че страните имат достъп до процедурата за АРС, без да са задължени да използват услугите на адвокат или юридически съветник. Освен това член 9, параграф 1, буква б) от посочената директива предвижда, че страните трябва да са информирани, че не са задължени да използват услугите на адвокат или юридически съветник.

65 Следователно националното законодателство не може да изисква потребителят, който участва в процедура за АРС, задължително да получи съдействие от адвокат.

66 На трето и последно място, що се отнася до въпроса дали Директива 2013/11 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска разпоредба от националното право, съгласно която потребителите могат да се оттеглят от процедурата по медиация единствено в хипотезата, при която докажат наличието на основателна причина в подкрепа на това решение, като в противен случай биха били санкционирани в рамките на последващото съдебно производство, следва да се приеме, че такова ограничаване може да стесни правото на достъп до правосъдие на страните противно на преследваната от Директива 2013/11 цел, припомнена в член 1 от последната. Всъщност евентуалното оттегляне на потребителя от процедурата за АРС не трябва да има неблагоприятни последици за него в рамките на иска или жалбата пред съд във връзка със спора, който е бил или е трябвало да бъде обект на тази процедура.

67 Последното съображение се подкрепя от текста на член 9, параграф 2, буква а) от Директива 2013/11, който — що се отнася до процедурите за АРС, които имат за цел решаването на спора чрез предлагане на решение — налага на държавите членки да гарантират, че страните разполагат с възможността да се оттеглят от процедурата на всеки един етап, ако не са удовлетворени от резултатите или от протичането ѝ.

68 Последната разпоредба пояснява също, че когато националното законодателство предвижда задължително участие на търговеца в процедурите за АРС, само и единствено потребителят трябва винаги да може да ползва това право на оттегляне.

69 Следователно Директива 2013/11 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национално законодателство, което ограничава правото на потребителите да се оттеглят от процедурата по медиация само в хипотезата, при която докажат наличието на основателна причина в подкрепа на това решение.

70 Като се има предвид това, следва да се отбележи, че в съдебното заседание италианското правителство заявява, че налагането на глоба от съда в последващо производство е предвидено само в случай на неучастие без основателна причина в процедурата по медиация, а не в случай на оттегляне от нея. Ако случаят е такъв, което запитващата юрисдикция следва да провери, Директива 2013/11 допуска национална правна уредба, която позволява на потребителя да откаже да участва в предварителна процедура по медиация само с основателна причина, стига той да може да прекрати тази процедура без ограничения веднага след първата среща с медиатора.

71 С оглед на гореизложените съображения на втория въпрос следва да се отговори, че:

— Директива 2013/11 трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство, която предвижда използването на процедура по медиация при споровете по член 2, параграф 1 от тази директива като условие за допустимост на съдебния иск или жалба във връзка с тези спорове, доколкото подобно изискване не възпрепятства страните да упражняват правото си на достъп до съдебната система.

— Напротив, посочената директива трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство, която предвижда, че в рамките на такава медиация потребителите трябва да получат съдействие от адвокат и че те могат да се оттеглят от процедура по медиация само ако докажат наличието на основателна причина в подкрепа на това решение.

По съдебните разноски

72 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (първи състав) реши:

Директива 2013/11/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 21 май 2013 година за алтернативно решаване на потребителски спорове и за изменение на Регламент (ЕО) № 2006/2004 и Директива 2009/22/ЕО (Директива за АРС за потребители) трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство, която предвижда използването на процедура по медиация при споровете по член 2, параграф 1 от тази директива като условие за допустимост на съдебния иск или жалба във връзка с тези спорове, доколкото подобно изискване не възпрепятства страните да упражняват правото си на достъп до съдебната система.

Напротив, посочената директива трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство, която предвижда, че в рамките на такава медиация потребителите трябва да получат съдействие от адвокат и че те могат да се оттеглят от процедура по медиация само ако докажат наличието на основателна причина в подкрепа на това решение.

Подписи